

СИНТАКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ УМОВИ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА АНГЛІЙСЬКУ

Доповідь присвячено з'ясуванню синтаксичних трансформацій складнопідрядних речень умови під час перекладу з української мови англійською. Проаналізовано синтаксичні трансформації СПР умови на матеріалі роману М. Матіос «Майже ніколи не навпаки», їхні переваги та недоліки, а також визначено випадки, коли застосування певної трансформації є найбільш доцільним та виокремлено деякі моделі перекладу.

Ключові слова: художній переклад, адекватність перекладу, перекладацька трансформація, синтаксична трансформація, синтаксичне уподібнення, заміна, перестановка, складнопідрядне речення.

The report is dedicated to exploring the syntactic transformations of complex conditional sentences involved in translating from Ukrainian into English. The syntactic transformations of the complex conditional sentences using the material from novel by M. Matios "Hardly ever otherwise", their advantages and disadvantages are analyzed, as well as the cases when the application of a certain transformation is the most appropriate are determined. Some translation models are delineated.

Key words: translation of fiction literature, adequacy of translation, translation transformation, syntactic transformation, syntactic assimilation, replacement, permutation, complex sentence.

Роботу присвячено синтаксичним трансформаціям під час перекладу художнього тексту. Багато сучасних дослідників —

М. Караневич, І. Сіняговська, Т. Журавель, Н. Хайдарі та ін. — спрямовують свої праці саме на системне вивчення класифікацій синтаксичних трансформацій у різних видах текстів. Дослідження граматичних особливостей перекладу з української мови англійською також належить до актуальних лінгвістичних питань, малодослідженою залишається тема перекладу художніх текстів саме з української англійською мовою. **Актуальність** теми дослідження зумовлено тим, що питання синтаксичних трансформацій складнопідрядних речень загалом і СПР умови зокрема не було предметом окремого ґрунтовного дослідження у вітчизняному і зарубіжному мовознавстві.

Тому **метою** розвідки є з'ясувати типи трансформацій складнопідрядних конструкцій умови під час перекладу художнього тексту з української мови англійською.

Однією з важливих галузей, яка займається дослідженням принципів та методів перекладу, є галузь перекладознавства. У цій галузі дослідження насамперед зосереджені на розумінні процесу перекладу та визначенні його основних аспектів, зокрема способів досягнення максимальної відповідності між оригінальним текстом та його перекладом, тобто досягнення адекватності та еквівалентності перекладу, а для досягнення успішного перекладу перекладач повинен мати не лише високу майстерність мовного перекладу, а й глибокі знання культури та літератури обох мов.

Інструментом, який допомагає під час процесу перекладу, є перекладацькі трансформації. Перекладацька трансформація — це процес зміни, перетворення, перебудови формальних та семантичних складових вихідного тексту з метою збереження інформації в перекладі, за допомогою різноманітних міжмовних змін, що забезпечують еквівалентність або адекватність перекладу, і під час цього процесу потрібно враховувати різницю між формальними та семантичними системами двох мов. Саме тому використання різних перекладацьких трансформацій може істотно впливати на переклад, зберігати культурні

нюанси оригіналу та поліпшувати розуміння тексту для читачів іншомовної версії. Синтаксичні трансформації можуть зберегти авторський стиль та естетичну цінність тексту.

Синтаксична перекладацька трансформація — це важливий елемент перекладу художньої літератури, який допомагає перекладачам передавати інформацію з однієї мови до іншої шляхом заміни синтаксичної конструкції одного типу на інший. Застосування синтаксичних трансформацій особливо важливе під час перекладу між мовами з різними синтаксичними системами, наприклад, з української англійською. Для аналізу практичного матеріалу дослідження обрана класифікація синтаксичних трансформацій Т. В. Журавель, всі види синтаксичних трансформацій у процесі перекладу дослідниця поділяє на чотири типи: нульову трансформацію, перестановку, заміну і трансформації синтаксичних конструкцій [3].

Власне-детермінантні кондиційні (умовні) речення — це такий вид речень, які поєднуються з усім головним реченням, зв'язок у таких реченнях є непередбачуваним та необов'язковим, такі підрядні речення приєднуються до головного речення за допомогою семантичних сполучників, виражають реальну чи нереальну умову [1]. Речення з семантико-синтаксичними відношеннями умови у 76,9 % випадків перекладено за допомогою трансформації синтаксичного уподібнення:

1. А як Доця вмере під часпологів, то Павлові треба буде женитися [6, с. 10]. But if Dotsia dies in childbirth, Pavlo will have to remarry [9, с. 7].
2. Я би тебе прокляв з того світа, якби ти таке зробила [6, с. 27–28]. I would damn you from the other world, if you were to do this [9, с. 18].
3. Усе, певно, й до сьогодні було б так мирно та добре, якби одного осіннього полудня молода газдинька сама не полізла на гощице стайні по сінце для теляток [6, с. 16]. Everything would probably have remained so peaceful and good to this day, had not

the farmer's wife clambered up onto the loft in the stable one autumn afternoon to fetch some hay for the calves [9, с. 11].

Приклад 1 ілюструє застосування аналогічної конструкції за допомогою англійського умовного речення першого типу *if..., will+bare infinitive*, у 2 прикладі можна простежити використання англійського умовного речення другого типу *if..., would+bare infinitive*, а в 3 прикладі — за допомогою англійського умовного речення третього типу з інверсійним порядком слів, замість *if* конструкція *had (not) + subject + verb*.

Іншим видом трансформації, яку застосував перекладач, є трансформація синтаксичних конструкцій, у 23,2 % складно-підрядних речень. Таке перекладацьке рішення дало змогу поєднати складнопідрядні речення, утворивши складні багатокомпонентні описові конструкції в англійському перекладі:

4. Як робота яка важка, то швидше Дмитрикові перепаде [6, с. 48]. *If any job was difficult, it would sooner fall to Dmytryk's lot to do it, while Andriy was told to peel potatoes or to go off and pick beet tops for the pigs, so that he would not be exhausted [9, с. 30].*

У прикладі 4 здійснено об'єднання речень та перетворення складнопідрядного речення на складне багатокомпонентне речення з різними видами зв'язку.

Можемо простежити певні моделі перекладу, які використовував перекладач для складнопідрядних кондиційних речень. Зважаючи на те, що в англійській мові є вид умовних речень, які мають різні типи, то для перекладу з української мови англійською можна використовувати речення першого, другого та третього типів із прямим або інверсійним порядком слів, які дають можливість зберегти структуру і семантику оригіналу.

Отже, під час перекладу з української мови англійською, перекладачі можуть використовувати різні типи умовних речень (перший, другий і третій типи), залежно від контексту повідомлюваного. Також вони можуть застосувати інверсійний порядок слів, притаманний третьому типу англійських умовних ре-

чень, який змінить структуру оригіналу, але збереже семантику умови українського речення. Перекладачам теж потрібно звертати увагу на семантику та синтаксичні відношення умовних речень. Розуміння реальної або нереальної умови у оригінальному тексті допоможе вибрати відповідний тип умовного речення в перекладі.

Список використаних джерел

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис. Київ : Либідь, 1993. 367 с.
2. Журавель Т. В., Хайдарі Н. І. Поняття перекладацьких трансформацій та проблема їх класифікацій. Вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2015. № 19. Т. 2. С. 148–150.
3. Журавель Т. В. Синтаксичні перекладацькі трансформації при перекладі питальних речень. 2014. URL: <http://er.nau.edu.ua/handle/NAU/18955>
4. Карабан В. І., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську : навчальний посібник. Вінниця : Нова книга, 2003. 608 с.
5. Козак Т. Б. Адекватність та еквівалентність перекладу. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія Філологічна. Острог, 2012. Вип. 25. С. 56–57.
6. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов. Київ : Наукова думка, 2003. 285 с.
7. Матіос М. Майже ніколи не навпаки. Сімейна сага в новелах. Вид. 3-тє. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2022. 192 с.
8. Ожоган В. М. Синтаксис складнопідрядного елементарного речення. Кіровоград : ЛОВ, 2006. 123 с.
9. Сіягівська І. Ю. Визначення та класифікація перекладацьких трансформацій у процесі художнього перекладу тексту. Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Філологія. № 209. Т. 221. С. 89–93.
10. Matios M. *Hardly ever otherwise* / trans. from Ukrainian by Y. Tkacz. United Kingdom : Glagoslav Publications Ltd, 2012. 111 p. URL: <https://books.google.com/books?hl=uk&lr=&id=zzqsDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT3&dq=Hardly+ever+otherwise&ots=N2bBlTGPF1&sig=c27GG9XciDZDCPw1xG3wN-qVDrA>